

Jämställdhet på väg i Fagersta

Efter två års intensivt arbete med jämställdhet i förskolor och skolor i Fagersta bjöds all personal in till en gemensam studiedag. Det blev en dag med mycket aktivitet, inspiration och diskussioner om hur jämställdhetsarbetet kan fortsätta.

För att studiedagen den 8 januari skulle fungera rent praktiskt med 240 deltagare i Lindgårdens lokaler delades de in i för- och eftermiddagsgrupper med samma program.

Projektleddaren Eva-Karin Wedin och genuspedagogerna Tarja Dahlin och Gunvor Ashbourne hälsade inledningsvis alla välkomna och berättade om syftet med dagen.

– Det känns viktigt att samlas över alla stadier och visa vad alla har gjort och att allt hänger ihop, sa Eva-Karin Wedin. Det finns en röd tråd från förskolan upp till högstadiet. Vi behöver gemensamt reflektera över hur vi ska förvalta resultatet

Bara ett urval

Eva-Karin Wedin betonade att det som visades upp under studiedagen bara var ett urval av allt som gjorts under de senaste två åren.

Resultat. Gunvor Ashbourne, Eva-Karin Wedin och Tarja Dahlin inledde studiedagen med att berätta om vad projektet lett fram till.

Genuspedagogerna berättade att det skett en tydlig förändring på de förskolor och skolor som deltagit i projektet. Idag finns en hög medvetenhet om jämställdhet, personalen har ändrat sitt förhållningssätt och tillägnat sig nya metoder.

Flummigt?

En del upplevde projektet som lite "flummigt" när det startade för två år sedan.

– Men den inställningen förändrades så småningom genom aha-upplevelser och ny kunskap, berättade Tarja Dahlin.

Under projekttiden har personalen lyssnat på föreläsningar och deltagit i seminarier, videofilmade och dokumenterat sin egen verksamhet.

I samband med handledning har de sedan fått möjlighet att reflektera och analysera och ständigt upptäckt nya saker.

– Det är fantastiskt vilket fint jobb ni gör, ni klarar det här jättebra, berömde Eva-Karin Wedin.

Lärande process

Alla förskolor i Fagersta har varit med i projektet, men däremot inte alla skolor.

– Vi vill gärna att erfarenheterna ska föras över till de skolor som inte var med i projektet. Och att kunskapen om den lärande processen lever kvar och får fäste i verksamheten, sa Gunvor Ashbourne.

Efter introduktionen var det dags för en utställningspromenad. Deltagarna delades

in i grupper som såg utställningen tillsammans. På 27 olika affischer presenterades projektet och vad det lett fram till.

I utställningslokalerna visades även bildspel och fotografier, material som barnen tillverkat samt barn- och vuxenböcker. Där fanns också pärmar att fördjupa sig i. De innehöll bland annat intervjuer, mallar för granskning av barnböcker och redovisning av hur personal analyserat sina observationer.

Fagerstas överlevnad

När alla hade sett utställningen följde gruppdiskussioner om hur jämställdhetsarbetet ska fortsätta inom respektive verksamhet i Fagersta. Grupperna sammanfattade och skrev ner sina synpunkter på stora papper som sedan sattes upp på väggarna.

Vid avslutningen konstaterades att jämställdhetsarbetet i Fagersta kommit en bra bit på väg.

– Det handlar om Fagerstas överlevnad, sa Elisabet Sanne-sjö, förvaltningschef vid Utbildningsförvaltningen.

– Genom projektet har många processer kommit igång. Men vi behöver jobba vidare, och det är de många små, små stegen som gör att saker och ting förändras.

Vad tycker du om projektet?

Ulrika Türinger,
lärare, Risbroskolan

Det har faktiskt varit bättre än vad jag trodde från början. Idag märker vi att det hänt saker på skolan. Nu finns en större medvetenhet och en bra grund att stå på. Det är självklart att vi kommer att fortsätta jobba med de här frågorna.

Anders Frenidin,
lärare, Risbroskolan

I början var jag lite skeptisk, men nu tycker jag att det är ett bra projekt. Det har väckt många tankar. Även om jämställdhet har funnits med länge är det viktigt att det uppmärksammas. Det är ett arbete som måste pågå hela tiden.

Karin Malm,
lärare, Alfaskolan

Vi har inte varit med i projektet men de verkar ha gjort ett jättestort och gediget jobb. Vi hade en del om genus och jämställdhet i lärarutbildningen, men det är lätt att göra missstag. I februari ska vi ha en värdegrundsdag och då ska det handla om könsroller.

Ett projekt för tillväxt

Motiv för projektet

Fagersta är inte en jämställd kommun. Det framgår av arbetsmarknaden, där många män finns inom teknikindustri och många kvinnor inom vård, omsorg och handel. Ungdomarnas studieval sker fortfarande i stor utsträckning efter tradition. Flickor har bättre betyg än pojkar i nästan alla skolämnen.

Förskolan och skolan möter alla barn och ungdomar i kommunen. Det ger många och unika möjligheter att motverka könsmonstren stimulera ungdomarna till mer otraditionella val och utveckla nya förmågor.

Syfte

Projektet syftar till att etablera ett jämställdhetspedagogiskt arbetssätt i Fagerstas skolor och förskolor. Det ska bli starten på ett långsiktigt arbete för jämställdhet och ökad tillväxt i Fagersta.

Deltagare

- All personal i förskola samt dagbarnvårdare i Fagersta, cirka 100 personer.
- Personal på Per-Ols och Risbroskolan, vilka omfattar förskoleklass, fritidshem och år 1-9, cirka 100 personer.
- Skolledare och skoltjänstemän i kommunen, cirka 15 personer.

Projektid

Projektet har pågått under åren 2005 och 2006.

Klotterplank. Under gruppdiskussionerna sammanfattades synpunkter på hur jämställdhetsarbetet ska fortsätta.

Organisation

Arbetet har letts av en projektledare, som tillsammans med kommunens två genuspedagoger och en skolledare har ansvarat för planering och genomförande av projektets aktiviteter, i samråd med de deltagande förskolorna och skolorna.

Huvudmän för projektet

Fagersta kommun, ESF-rådet Västmanland, Länsstyrelsen Västmanland, Västmanlands kommuner och Landsting.

Projektet har skapat bättre förutsättningar

Majoriteten av de deltagande arbetslagen uppger vid projektets slut, att deras verksamhet uppvisar kännetecknen på att jämställdhetsarbete pågår.

Alla deltagande arbetslag har genomfört kartläggning av sin verksamhet ur ett genusperspektiv, analyserat och reflekterat tillsammans.

Alla deltagare uppger att de på något sätt har förändrat sitt arbetssätt, med syfte att uppnå jämställdhet. Det varierar från att ha förändrat sitt bemötande till eleverna/barnen, till att göra förändringar av miljön eller verksamheten.

De skolor som inte har deltagit i projektarbetet, har fått information om genuspedagogik, samt deltagit i de föreläsningar som hållits.

Majoriteten av de skolledare och tjänstemän som deltagit i projektet, uppger att det hos dem idag finns en gemensam syn på hur jämställdhet i förskola och skola ska uppnås.

Alla de deltagande förskolorna och skolorna har påbörjat ett arbete för att beskriva hur jämställdhetsarbetet ska fortsätta inom respektive enhet. Det gäller bland annat arbetsplaner, verksamhets-

planer och likabehandlingsplaner.

Projektet i siffror

Vi har arrangerat:

- 9 föreläsningar för pedagoger
- 8 seminarier för skolledare
- 36 värderingsseminarier för pedagoger
- Genuspedagogerna har träffat 43 arbetslag vid cirka 275 tillfällen
- Sammanlagt har aktiviteter för deltagarna omfattat cirka 13 000 timmar.
- Cirka 2/3 av den tiden har omfattat förskolan.

Våra arbetsmetoder

Utgångspunkten i projektet har varit att jämställdhet och genus är abstrakta begrepp som måste synliggöras i deltagarnas egen verksamhet för att bli konkreta och möjliga att arbeta med.

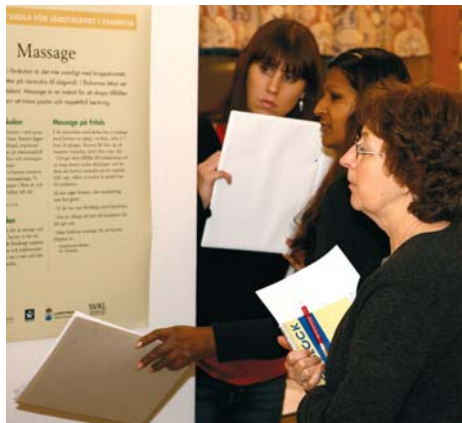
1. Kunskap och inspiration

Pedagogerna, skolledare och tjänstemän har tagit del av forskning och hur andra arbetar med jämställdhet och genus genom:

Föreläsningar och litteraturstudier

Temat för föreläsningarna har varit:

- Flickor, pojkar och pedagoger
- Vill vi ha jämställdhet?
- Hur pojkar blir män.
- Från vaggan till identitet.
- Genusperspektiv på kön och skolframgång.
- Hur könsgränser upprätthålls och över-skrids i skolan.
- Jämställdhet, hur kul är det på en skala?
- Det könade lärandet i förskola och skolan.
- Hur pojkar blir pojkar i förskolan.

Utställning. Erfarenheter från projektet Förskola och skola för jämställdhet i Fagersta har dokumenterats och sammanfattats på 27 affischer. De ingick i en utställning som deltagarna i studiedagen tittade på inför gruppdiskussionerna.

Seminarier för ledare

Temat för seminarierna har varit:

- Genus och jämställdhet i samhälle och skola.
- Att leda jämställdhetsarbete i förskola och skola.
- Jämställdhet i skola och förskola– resultat och kvalitet.
- Likabehandlingslagen.

Detta har givit kunskap, omvärldorientering och inspiration.

2. Granska sig själv och sin verksamhet

Värderingsövningar i grupp

Olika arbetslag arbetade tillsammans med en dramapedagog för att synliggöra sina egna attityder och värderingar kring jämställdhet.

Metodstöd till arbetslagen

Varje arbetslag i förskolan och skolorna har regelbundet träffat de tre genuspedagogerna och fått stöd i att undersöka sin egen verksamhet ur ett genusperspektiv. Den mesta tiden har ägnats åt detta.

Arbetet har följt denna modell:

- Kartläggning av den egna verksamheten för att göra könsmonster synliga. Det har skett genom observationer, videofilmning, intervjuer med barnen och eleverna, granskning av betyg och statistik, granskning av miljö och läromedel med mera.
- Reflektion och analys av observationerna. Observationsmaterialet har analyserats tillsammans med genuspedagogen.
- Pröva nya arbetsätt. Nya genusmedvetna arbetsätt har prövats av arbetslaget och utvärderats.
- Det har givit möjligheter att granska sig själv som pedagog, få aha-upplevelser samt givit insikt och medvetenhet om hur genus gestaltar sig i den egna verksamheten.

Vad tycker du om projektet?

Maud Fritz-Collin, assistent, Per Olsskolan

Det jag trodde var självklart var inte självklart. Jag trodde att jag behandlade pojkar och flickor lika, men det gjorde jag inte i alla situationer visade det sig. Genom projektet har jag blivit mycket mer medveten om jämställdhet.

Pia Sandström, förskolepedagog, förskolan Vilhelmina

Det har varit roligt och utvecklande, men ibland svårt att hinna med uppgifterna mellan handledningstillfällena. När vi träffades märkte vi att vi ändå hade gjort väldigt mycket. Vi vill gärna ha fortsatt handledning så att vi utvecklas vidare.

Leif Lejdelin, bitr. rektor, Risbroskolan

Det har varit ett omfattande, konkret och bra projekt med tre mycket engagerade projektledare. Nu har jämställdhetsarbetet implementerats och det finns en bra grund. Men vi måste fortsätta och ta upp de här frågorna i handlingsplaner och andra sammanhang.

Några röster om projektet

Aha-upplevelser. Föreläsningarna har varit både bra och dåliga, men jag har fått några riktiga aha-upplevelser. Vi behövde öppna våra sinnen. (Förskolepedagog)

Genus i huvudet. Vi har fått tänka till och reflektera över hur vi gör. Jag tror att genus sitter i huvudet nu och att det alltid kommer att finnas med. (Lärare, år 2-3)

Praktiskt och konkret. Metodstöd och handledning är det som gett mest för min del, det är något praktiskt och konkret. Föreläsningarna har fått mig att tänka till, det mesta har varit bra. Och gruppövningarna gav mig en bra start, det gav mig en grund att stå på. (Förskolepedagog)

Visionen för jämställdhet 2012

Deltagarna vid studiedagen samlades i studieöverskridande grupper för att diskutera:

1. Vad kännetecknar 2012 den jämställda förskolan och skolan i Fagersta?
2. Vad behöver vi göra för att nå dit?
3. Vilka hinder finns det för att nå dit?

Här är svaren:

1. Kännetecken för den jämställda förskolan och skolan i Fagersta år 2012:

• Pedagogerna arbetar genusmedvetet

Personalen behandlar barnen utifrån person, inte kön. Alla barn och elever har samma möjligheter och båda könen har lika mycket värde.

• *Aktivt och gemensamt jämställdhetsarbete på alla stadier*
Alla enheter har genomfört ett jämställdhetsarbete. Genus är en naturlig del av arbetet och vi har ständiga diskussioner om jämställdhet.

Det finns en pedagogiskt medveten, jämställdhetsinriktad verksamhet med en röd tråd från förskola till högstadiet och vidare till gymnasiet.

• *Planlagt jämställdhetsarbete*
Genusperspektivet finns med i all planering. Jämställdhetsarbetet finns dokumenterat i verksamhets- och arbetsplaner.

• *Betygsklyftan är utjämnad*
Attityden på skolan är mer studievänlig och attityden till studier är positiv. Flickor får känna att de duger och pojkar tar vara på sin kapacitet.

Diskussion om framtiden. Personal från förskolan och skolan diskuterar hur en jämställd verksamhet ska se ut. Vad som ska göras för att nå dit och vilka hinder det finns.

Eleverna gör gränsöverskridande val av aktiviteter, kläder och beteenden. Betygen är rättvisa och jämt fördelade mellan könen.

• *Eleverna väljer jämställt*
Det finns en positiv och jämställd utveckling i elevernas studie- och yrkesval. Val av gymnasieprogram sker utifrån individen själv, inte kön.

• *Skolledarna är förebilder*
Det finns en jämnare könsfördelning mellan kvinnor och män i förskolan och skolan. Det finns manliga genuspedagoger.

2. För att nå dit behöver vi:

• *Utbildning, fortbildning och handledning*
Utbildning för de enheter som inte varit med i projektet och fortsatt påfyllning för de som varit med.

Öka kompetensen och ta lärdom av goda exempel. Fortsatt handledning av genuspedagogerna.

• Arbeta medvetet och strukturerat med jämställdhet

Avsätta mer tid för observation, reflektion och diskussion. Ha med genus som en punkt på dagordningen på våra arbetsplatsträffar. Skola in nyanställda och "trötta" pedagoger i arbetet. Gör våra handlingsplaner levande. Ha ett öppet sinne för förändring.

• *Arbeta gemensamt över stadier*
Hitta bra former för samarbete över stadiegränserna. Roter och göra prao hos andra arbetslag. Utveckla mål för jämställdhetsarbetet och en gemensam pedagogisk grundsyn.

• *Arbeta medvetet med barnen*
Stärka individens självkänsla och få elever att tro på sin förmåga. Arbeta med värdegrunden. Se över inne- och utemiljön. Organisera om leken i förskolan. Lyfta fram och marknadsföra olika utbildningar och yrken för eleverna. Arbeta med kompensations-

torisk pedagogik. Främja läsandet. Vara motpoler till samhälle och media.

• *Få stöd av skolledningen*
Skolledningen ska vara engagerad och tydlig.

• *Förbättra organisationen*
Minska barngruppernas storlek. Slopa stadiegränserna.

• *Göra föräldrarna medvetna*
Utbildning för föräldrar.

• *Höjd yrkesstatus*

Lyfta fram fördelarna med yrket. Höja lön och status.

3. Hinder för att nå dit är:

• Brist på tid

Det finns för lite tid för gemensam planering och diskussion, reflektion och dokumentation. Vi måste låta det landa i organisationen.

• *Brist på kunskap, kompetens*
Vi går i gamla spår, har ett stereotypt tänkande och traditionellt förhållningssätt. Vi har ensidiga arbetsmetoder. Lärare förmår inte skapa ett klimat i klassen där alla får komma till tals. Alla är inte motiverade.

• *Brist på ekonomi*
För lite ekonomiska resurser, vi har en dålig ekonomi.

• *Samhällets värderingar*
Påverkan av media, reklam, kultur och våra invanda könsroller. Vår uppväxt.

De föräldrade "konstraditionella" synsätt som lever kvar, både hos oss själva och hos föräldrar.

Karin Tilly, jämställdhetsexpert, Länsstyrelsen i Västmanlands län

Jag är imponerad av projektledarens och genuspedagogernas arbete och att de har haft ett långsiktigt perspektiv. De har visat att jämställdhet inte är något som kommer naturligt utan måste planeras, ledas och styras med mycket uthållighet. En förutsättning är att Fagersta kommun har prioriterat och frågat efter resultat. Projektet är ett föredöme för hela landet.

Projektet är ett samarbete mellan Fagersta kommun, ESF-rådet Västmanland, Länsstyrelsen i Västmanlands län samt Västmanlands kommuner och Landsting.

